

Landbruks- og matdepartementet
Adresse: Postboks 8007 Dep. ,
0030 Oslo

Vår ref.: 248349/2022 - 2022/30011

Deres ref.:
Dato: 30.03.2022

Innspill til utredning om Bionova

Bakgrunn

Regjeringen har igangsatt arbeidet med å etablere Bionova og inviterer relevante aktører til å komme med [innspill](#) til arbeidet. Hovedformålet med Bionova er at det skal være et verktøy for å bidra til klimatiltak i jordbruket. Staten og landbrukets [avtale](#) om kutt av klimagassutslipp ligger til grunn. I høringsinvitasjonen vises det også til budsjettforlik og at Bionova skal bidra til utvikling av næringsvirksomhet i Norge, reduksjon i utslipp av klimagasser og særlig til binding av karbon. Bionova skal sikre utvikling av bioøkonomien knyttet til landbruk, skogbruk og havbruk, herunder også bidra til biobasert sirkulærøkonomi, økt selvforsyning av fôr i landbruk og havbruk og utvikling av løsninger for at avfall fra havbruksnæringen kan brukes som ressurs.

Det er satt av 30 mill. til formålet i 2022. Høringsfrist er 30. mars 2022.

I publiseringen om innspillsrunden spesifiseres det at det er spesielt ønskelig å få tilbakemeldinger om:

- Hvilke kjerneoppgaver bør Bionova ha?
- Hvilke utfordringer løses ikke ved dagens virkemidler?
- Hvordan kan Bionova organiseres for best mulig målretting av innsats og størst mulig brukervennlighet og kostnadseffektivitet

Høringsinnspill etablering av BIONOVA

Landbruk er en betydelig næringssektor i Viken og en sentral aktør for overgangen til et samfunn basert på fornybare biologiske ressurser. Landbruket er også en nøkkelaktør innen sirkulær økonomi og bioøkonomi. Samtidig er landbrukssektoren en kilde til klimagassutslipp. Når det gjelder plante- og husdyrproduksjon av sentrale matvarer og fôr, er Viken blant de viktigste fylkene i Norge. Det er mange samfunnshensyn som skal ivaretas i landbrukssektoren: bærekraftig produksjon, miljøkrav, dyrehelse, selvforsyningsgrad, økonomisk rygggrad hos gårdsbruksbedriftene, bruksstruktur, naturgitte forhold, bosetting, stedsutvikling, arealbruk og kulturlandskap, reiseliv, norske markedsandeler og import, ren mat, matsvinn, kostholdsråd og forbrukernes valg av konsum. Opplistingen illustrerer at det kreves mange ulike tiltak for å kombinere klimamål med andre viktige hensyn.

Landbruket, gjennom avtalen med regjeringen, vil bidra og har gitt uttrykk for at det må være mulig å kutte klimautslipp pr enhet og samtidig ha en små- og storfeproduksjon bygget på aktuelle fagmiljøer i distriktene. Fylkeskommunen vil peke på at i en så vidt kompleks situasjon må gårdsbedriftenes økonomi styrkes til å tåle omlegginger. Viken fylkeskommune ser det derfor som svært positivt at Bionova nå skal etableres og kunne støtte landbruket i omstillingen til lavutslippssamfunnet. 30

PLAN Avdeling for klima og energi

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

millioner er en god start, men her er det stort potensiale, og vi håper at dette beløpet kan økes i fremtiden.

Viken fylkeskommune støtter, og vil selv ta ambisiøse grep for å nå satte mål for utslippsreduksjon. Viken fylkeskommune har gjennom Klima Viken (tidligere Østfold) sammen med Bondelaget, landbruksskoler, Norsk landbruksrådgiving, kommuner og Statsforvalteren jobbet med klimasmart landbruk siden 2014. Samarbeid, bruk av egne ressurser, klimasatsmidler og deltakelse i nasjonale og europeiske prosjekter har gjort det mulig for oss å gjennomføre [en rekke aktiviteter](#) som kompetansehevende tiltak, energirådgiving kurs og demonstrasjoner for å bidra til et klimasmart landbruk. Prosjektet har hatt som mål å legge til rette for reduserte klimagassutslipp og gi økt lønnsomhet i norsk landbruk gjennom å øke kompetansen blant bøndene. Viken fylkeskommune har også vedtatt en egen Landbruksstrategi som er ambisiøs mht. klima-, miljø- og dyrehelseaspektet i tillegg til gårdbrukernes økonomi.

Under følger Viken fylkeskommunes innspill til Bionova.

1. Hvilke kjerneoppgaver bør Bionova ha?

Fokus på satsingsområdene i Landbrukets klimaplan, bioøkonomisk lønnsomme løsninger og samtidig fremme sirkulær økonomi, miljø og vannforvaltning

Tematisk sett bør Bionova støtte opp om tiltak under de 8 satsingsområdene i landbrukets klimaplan samt bioøkonomi. Landbruket har imidlertid andre samfunnshensyn som samtidig må ivaretas. Tiltak under satsingsområdene kan også gi positive effekter på sirkulærøkonomi (som biogass, larver til fôr og nye førmidler fra sjøen som tare og alger), miljø (ivareta næringsstoffer og biologisk mangfold) og også vannforvaltningen. Dette bør også tas hensyn til i vurderingen av støtte til tiltak i Bionova. Landbruket som lever av skog- og jordbruksdrift er også den sektoren som kanskje er mest sårbar for klimaendringene. Klimatilpasningstiltak bør derfor også kunne få støtte under Bionova. Ofte er også dette tiltak som er gode både for miljøet og klimaet.

Støtte storskala utrulling av kjente teknologier

ENOVA og Innovasjon Norge legger stor vekt på innovative teknologier i sine støtteordninger. For landbruket finnes det mange kjente og modne teknologier som landbruksbedrifter kan ta i bruk med økonomisk støtte. Viken fylkeskommune anbefaler derfor at Bionova bør ha søkelys på storskala utrulling av kjente teknologier og teknologier under utvikling (N2 Applied, robot- og sensorbasert sprøyting, og nye agronomiske metoder med krevende maskininvesteringer), for å oppnå rask effekt.

Forutsigbare støtteordninger til alle typer landbruksbedrifter

Landbruket trenger forutsigbarhet for å endre adferd og gjøre klimariktige valg. Det er viktig med gode rammebetingelser og lønnsomhet til å utprøve og benytte klimavennlige driftsmåter og kunne foreta framtidsrettede investeringer. Landbruksbedriftene i Viken er mange og svært ulike. Det er viktig at Bionova støtter alle typer landbruksbedrifter både små og store. For mindre gårdsbruk bør det være rom for å få støtte til småskala energi og klimatiltak slik at ikke alle midlene tilfaller større bedrifter. Det bør stimuleres til innovasjon av klimavennlige løsninger og kommersialisering av nye eller forbedrede produkter fra landbruket. Det er videre viktig å ha fokus på hele næringskjeden og ikke bare deler av den. Støtte til nettverk/klynger kan bidra til velfungerende næringskjeder.

Videreutvikle måling av reduksjon av klimagassutslipp i landbruket

Bionova bør øke kompetansen på måling av reduksjon av klimagassutslipp og bidra til å synliggjøre landbrukets bidrag ytterligere. Dette gjelder også innfasing av biokull i utslippsregnskapene. Generelt sett er effekten av klimagassutslipp fra biologiske prosesser heftet med stor usikkerhet og faglig uenighet. Klimagassutslipp og karbonlagring gjennom biologiske prosesser har kompliserte årsakssammenhenger hvor det mangler omforent kunnskap om hvordan og hva man skal måle og rapportere. Europeiske undersøkelser viser for eksempel at grasmark lagrer tre-fire ganger mer karbon enn skog, og kan potensielt lagre karbon tilsvarende en tredjedel av årlige utslipp fra husdyr. Karbonopptak som oppnås ved omlegging av jordbruks- eller skogsdrift vil ikke nødvendigvis komme landbrukssektoren til gode slik klimagassregnskapet nasjonalt er satt opp.

2. Hvilke utfordringer løses ikke ved dagens virkemidler?

Innspillene er kategorisert etter de 8 satsingsområdene i Landbrukets klimaplan.

1. Utrulling av klimakalkulator og økt satsing på klimarådgiving

Klimarådgiving støttes allerede gjennom [regionalt miljøprogram, RMP](#). Det er imidlertid behov for også energirådgivning på gårdsbruk. Denne bør koordineres med klimarådgiving for langsiktige, bærekraftige løsninger for bonden. Dette vil fremme både satsingsområde 3 og 4. Energieffektivisering, energisparing (etterisolering) og lagring samt kobling mellom energiproduksjon, lagring og distribusjon har stort potensiale og vil bidra til å kutte klimagassutslipp fra fossil energibruk betraktelig. Fylkeskommunen vil også peke på at næringen ønsker en sterk økning i RMP midler på grunnlag av stor etterspørsel etter støtte til ønskede tiltak.

2. Mer klimavennlig og bærekraftig fôring, avl og friskere dyr

I dag gis det forskningsmidler som kan brukes til disse formålene som for eksempel [FFL og JA-midler](#). Dette er et område som bør få styrket fokus også i Bionova. Klimafotavtrykket til importert fôr er betydelig. Utviklingen av kortreist fôr fra bærekraftige kilder går fort – og potensialet i Norge for å bygge opp grønn næring på dette området er stor. Alternativer til importert fôr bidrar ikke kun til reduserte klimagassutslipp, men er ofte koblet til utnyttelse av avfallsstrømmer fra oppdrett eller mat og bidrar dermed til sirkulære verdikjeder. Her er insektlarveproduksjon et godt eksempel og en raskt voksende industri. Larvene spiser substrat som ikke mennesker eller dyr kan spise og blir proteiner fri for miljøgifter og bakterier som kan brukes til fôr til dyr. 80 % av næringsstoffene fra organisk avfall kan gjenvinnes gjennom larveproduksjonen. Man bør også se på proteinproduksjon i havet for fórtilsetning som f.eks. tareproduksjon, høsting og bruk. Alger som forbruker CO₂ og blir til fórtilsetning både for dyr og oppdrettsfisk er relevante teknologier som kan trenge støtte for å bli rådende teknologier og matproduksjonsveier.

3. Fossilfri maskinpark

I dag finnes det noe støtte gjennom Enova til investeringer til fossilfrie kjøretøy, men dette er tilskudd som ikke er tilpasset landbruket. Landbruket har behov for en rekke maskiner som i dag bruker fossile drivstoff, og omleggingen går for sakte. Det er behov for støtte til både maskiner på biogass/hydrogen/elektrisk, som roboter/autonome maskiner, eller frittstående fliskuttere, samt ladestasjoner eller fyllestasjoner for fossilfrie drivstoff. Der hvor det ikke finnes alternativer til kjøretøy/maskiner på el/hydrogen/biogass bør det tilrettelegges for å øke bruk av biodiesel, for eksempel ved å dekke kostnadsdifferansen.

4. Fossilfri oppvarming

I 2022 er den nasjonale rammen for Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi i landbruket på 112 mill. Det er mulig å få støtte til bioenergi, solenergi og annen ny teknologi. Støtten utløser store investeringer, men i forhold til behovet er bevilgningen til denne ordningen alt for liten, og midlene blir brukt opp tidlig hvert år. En markant økning i bevilgning vil utløse enda flere tiltak.

Det er ønskelig at Bionova kan gi rettighetsbasert støtte til utfasing av fossil oppvarming i landbruket for å gjøre en slik ordning mer tilgjengelig. Det er også behov for støtte for energieffektivisering, energilagring, energistyring og etterisolering av landbrukets bygningsmasse, samt utbygging og utvikling av jordvarme. Landbruket har flere produksjoner som kan spare energi på bedre isolering og energistyring. Dette kan være husdyrproduksjoner som krever varme, som smågris, kylling og kalkun, samt kjølelager. Bedre energistyring kan i tillegg redusere effektopper.

5. Bedre bruk av gjødsel og god agronomi

Enkelte temaer under dette støttes gjennom RMP som miljøvennlig spredning og nedfelling, samt egen kompostering i enkelte fylker. SMIL-ordningen kan benyttes til tilskudd for tildekking av gjødsellager og bygging av «desentraliserte» gjødsellager som muliggjør økt bruk av slangespredning.

Det er behov for støtte til tiltak også innen drenering, grøfting og hydrologiske tiltak. Med støtte kan takten på drenering øke. Økt drenering bidrar til reduserte klimagassutslipp og økte avlinger.

Ved innføring av nytt regelverk for organiske gjødselvarer kan dette medføre behov for spredeareal og transport av gjødsel. Videre vil det bety at man må øke lagerkapasitet og det blir redusert tidsvindu for spredning av husdyrgjødsel. Dette kan bli en økonomisk belastning for landbruket hvis det ikke følger med finansieringsmuligheter med de nye kravene.

Under dette punktet er det også stort potensial for bedre å utnytte sidestrømmene i landbruksproduksjonen. For eksempel hvordan verdikjeder/klynger kan arbeide med å redusere ubenyttede restfraksjoner. Dette kan være ull, fiber, grønnsaker, andre substrater som kan gå fra avfall til produkt og gi en klimagevinst. For eksempel er det ull som ikke blir brukt fordi den ikke kan klassifiseres hovedsakelig på grunn av pigmentert ull fra gamle raser. Ullen kan i stedet brukes til gjødsel, markdekke og lanolin til kosmetikk og motorolje. Bionova kan gi finansiell støtte til slike initiativ.

6. Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg

Landbruksdirektoratet har i dag tilskudd for dette formålet, men det er uforutsigbart både med tanke på støtte nivå og varighet. Innovasjon Norge støtter investering av biogass gårdsanlegg og lager for biorest. Det er stort behov for å øke mengden husdyrgjødsel til biogass, men støtteordningene i dag mangler forutsigbare tilskudd og møter ikke barrierene som oppleves i landbruket. Særlig på mindre gårder mangler det lønnsomme løsninger som for eksempel reaktorer med enklere oppgradering.

Viken fylkeskommune viser for øvrig til innspill fra Biogass Oslofjord under dette punktet.

7. Jorda som karbonlager

[Viken Fylkeskommune](#) gir tilskudd til innovativt arbeid med jordhelse og karbonbinding i jord og skog – bevilgningen deles mellom eget arbeid og en søkbar tilskuddsordning. RMP kan gi støtte til tiltak som gir indirekte effekt på økt karbonlagring som tilskudd til blant annet jordarbeiding, fangvekster og soner for pollinerende insekter.

Det er i dag et økende fokus på karbonbinding i jord og skog, og Viken fylkeskommune mener at det bør være en egen ordning i Bionova for dette. I jordbruket er det spesielt to områder som kan ha stor

klimaeffekt og som i dag ikke har gode og forutsigbare støtteordninger – biokull og forvaltning av areal som ikke er i aktiv drift. Biokull kan produseres på gårder og lagrer karbon samtidig som det renser jorda. Ett tonn biokull lagret i jord tilsvarer over 3 tonn CO₂. Det bør vurderes å ha en ordning for klimakompensasjon for bruk og produksjon av biokull i landbruket. Når det gjelder forvaltning av areal som ikke er i aktiv drift har Viken over 50 000 da innmarksbeite det ikke søkes produksjonstilskudd for. Det kan vurderes å gi tilskudd til drift at dette arealet til klimavennlig benyttelse som for eksempel klimaskog. Dette kan også løses gjennom et tilskudd til bruk av arealer der kartdata benyttes aktivt for å identifisere de største potensialene.

Endret agronomi som i realiteten bevarer mer av det biologiske materialet i jorda kan også bli en betydelig faktor i økt lagring av karbon i jord. Det medfører imidlertid investeringer i nye maskiner som tåler dette og som bør kunne støttes av Bionova. Et aspekt er overgangsstøtte fra mer konvensjonell jordbearbeiding til at man høster mer av jorda for dens endrede biologiske kvaliteter. To ordninger som bør styrkes er støtten til fangvekster, men også støtte til teknologi som favner å ta vare på mer av næringsinnholdet i husdyrgjødsel (eks. N2 Applied). Det første kan gjøres med økt støtte i RMP, mens det andre bør kunne fungere som egen støtte i Bionova.

Selv om dette satsingsområdet omhandler jord som karbonlager anbefaler Viken fylkeskommune at også skog som karbonlager inkluderes i dette temaet eventuelt som et eget. Bærekraftig forvaltning av skogen og økt bruk av tre er potente klimatiltak som kan lagre store mengder karbon. Dette bør også omfatte tilrettelegging for ombruk og gjenbruk av biobaserte byggematerialer. Landbruket bør også få støtte til å bygge driftsbygninger i massiv tre eller etterisolering med trefiber på bygninger på gård inkludert driftsbygninger.

8. Ny climateknologi revolusjonerer landbruket

Det finnes forskningsmidler til climateknologi gjennom [FFL og JA-midler](#). Det bør være midler til å støtte nye innovasjoner og teknologier som landbruksbedrifter er villige til å prøve og ta i bruk, men Viken fylkeskommune mener at fokuset i Bionova bør ligge på kjente teknologier og tiltak som kan implementeres raskt og få rask effekt, men at vi også skal kunne utbre teknologier som er under utvikling som f.eks. N2 Applied og robot- og sensorteknologi i sprøyting og maskinparker som gir mulighet til å benytte nyere erfaring mht. agronomi. Med et stadig økende fokus på plantebasert kost og fôr, er dette også initiativer som bør få støtte.

3. Hvordan kan Bionova organiseres for best mulig målretting av innsats og størst mulig brukervennlighet og kostnadseffektivitet?

Bionavas forvaltning av midler og fagområder bør organiseres etter de 8 satsingsområdene i Landbrukets klimaplan

Viken fylkeskommune mener at forvaltningen av midler og fagområder bør følge de 8 satsingsområdene i Landbrukets klimaplan. Da kan man raskt og ubyråkratisk få allokert midler dit hvor etterspørselen er størst. Dette vil også kunne gjøre prioriteringer etter ulike satsninger, f.eks. forbud mot fossil oppvarming av landbruksbygg som kommer 2025, og ha en opptrappingsplan frem mot dette.

Midlene bør skreddersys næringen og være lett tilgjengelig

Mange statlige støtteordninger er i dag vanskelig å få tilgang til for mindre aktører. Det er store krav til søker i forhold til dokumentasjon og krav om innovasjon. Dette bør organiseres på en enkel måte. Sjablongorganisering eller rettighetsbaserte støtteordninger bør innføres der det er mulig. Klimasparing i fond med skattefordel bør også vurderes. Bonden kan spare i fond og gis skattefordel dersom midlene investeres i gode klimaløsninger.

Fylkeskommunen kan spille en viktig rolle for regional forvaltning av midlene

Fylkeskommunen vil også peke på at dagens forvaltningsapparater bør benyttes for å få en rask effekt av midlene. Bionovas organisering bør videre ha tilstedeværelse i alle regioner/fylker. Så vel Innovasjon Norge, Statsforvalterembetene og fylkeskommunene selv vil kunne være egnet. Fylkeskommunene kjenner landbruket og aktørene i sine regioner godt og forvalter allerede betydelige regionale utviklingsmidler til landbruket. Viken fylkeskommune har også et aktivt klimaarbeid og stor administrativ og politisk kontaktflate i sin region og dermed grunnlag for en god forankring i næringen regionalt og lokalt gjennom de etablerte Partnerskapene i landbruket. Samlet sett vil fylkeskommunen kunne bidra til en mer kostnadseffektiv forvaltning. Vi ber om at fylkeskommunene vurderes for en aktiv rolle i Bionova.

Bionova bør samordne støtteordninger og fungere som en one-stop-shop for landbruksaktører

Som beskrevet over (i behov) så finnes det eksisterende ordninger for flere klimatiltak innenfor landbruket. Ved etablering av BIONOVA er det behov for å se om enkelte av de eksisterende ordningene kan samordnes på en bedre måte. Med mange aktører og ulike forvaltningsledd kan virkemidlene lett bli uoversiktlige. Bionova kan ha en helpdesk og fungere som en one-stop-shop, hvor søkere blir sluset videre til aktuelle søknadsted.

Vennlig hilsen

Annette Lindahl Raakil

Fylkesråd for plan, klima og miljø

Johan Edvard Grimstad

Fylkesråd for Næring og tannhelse

Annette Lindahl Raakil